

ECONOMIES NATURALS, L'ALTERNATIVA AL DINER

JOC de SIMULACIÓ amb CARTES per COMPARAR entre l'INTERCANVI (TROC), la MONEDA SOCIAL, la MONEDA OFICIAL BASADA EN CRÈDIT, i l'*ECONOMIA NATURAL SENSE DINERS*

Col·lectiu Mostassa, febrer 2014

mostassa@enaturals.org

<http://enaturals.org/mostassa>

1. Resum

Aquest informe descriu un taller per comparar 4 models de fira: una fira d'intercanvi (troc), una fira amb moneda social gratuïta, una fira amb moneda oficial i préstec bancari, i una fira d'economia natural sense diners de cap mena. El taller és un joc de simulació basat en l'intercanvi de cartes de joc. L'article descriu el joc, els resultats obtinguts en edicions anteriors, i les reflexions de lxs autorxs.

Aquest taller no pertany a ningú. És l'adaptació anònima d'un joc de cartes. Pots replicar-lo i modificar-lo al teu gust, sense citar a ningú.

2. Objectius

Amb aquest treball reivindicuem que l'objectiu real de l'activitat econòmica no és maximitzar beneficis, sino trobar els recursos per satisfer les necessitats autèntiques de les persones. L'objectiu del taller és mostrar que *l'economia natural és el model més eficaç per aconseguir aquest objectiu*. Al mateix temps, es tracta d'identificar els prejudicis culturals que ens impedeixen habitualment adonar-nos del valor i la presència quotidiana de l'economia natural.

Cal remarcar que el taller no és una simulació experimental, sino que els resultats són conseqüència directa de l'estructura interna (les regles) de cada model de fira.

3. Quatre models per la simulació d'un mercat, en quatre fases

3.1. Funcionament i objectius del joc

Abans de començar es contenen 4 cartes del mateix número per cada jugadorx. És a dir, si hi ha 7 jugadorxs agafarem els quatre uns, els quatre dosos, etc, fins als quatre sets. A cada jugadorx se li assigna un d'aquests números, que representa les seves quatre *necessitats*.

A continuació, es barregen les cartes i es reparteixen. Les cartes que cadascu té a la ma representen els *recursos* que cadascú aporta a la fira, per donar, vendre o regalar, segons el

cas. *L'objectiu de cada jugadorx és aconseguir els quatre recursos que satisfan les seves quatre necessitats* (el jugador u ha d'aconseguir els quatre uns, etc.).

Perquè la simulació funcioni, convé que hi hagi entre 6 i 12 jugadorxs (13 si es juga amb cartes franceses).

Observeu que, tal com es planteja aquí, els recursos disponibles satisfan exactament totes les necessitats de cada participant, i que per cada participant hi ha exactament els recursos que necessita. Això és un cas particular, però permet comparar els quatre models en igualtat de condicions.

3.2. Primera fase: fira d'intercanvi (troc)

Es barregen i reparteixen les cartes i lxs participants simulen una *fira d'intercanvi* (com si canviessin cromos). Les cartes s'intercanvien una contra una i *no es permet acceptar cartes que no siguin del número propi!!!*

El model d'intercanvi *es bloqueja*. Arriba un punt en que no es poden fer més canvis, quan encara no s'han satisfet la majoria de les necessitats. És un problema intrínsc de l'intercanvi, que requereix el que els economistes anomenen *la doble coincidència de necessitats* (jo tinc la teva carta, però la meva la té una tercera persona).

3.3. Segona fase: mercat de compra-venda amb moneda social (moneda alternativa)

Es tornen a barrejar i repartir les cartes i a més es *regalen* 13 "ecos" a cada participant. L'objectiu és el mateix, només que ara no s'intercanvien cartes, sino que es compren i es venen a canvi d'ecos. El preu de cada compra/venda és lliure i el fixen en cada transacció les dos persones involucrades. Fixa't que els bancs del temps pertanyen a aquesta categoria, només que la moneda és una unitat de temps.

Els diners, com diuen els llibres de text, efectivament resolen el problema de la doble coincidència de necessitats (de fet, no caldria que cadascú tingués els diners propis, fent córrer uns quants bitllets n'hi hauria prou). Al final de la ronda, efectivament, cada participant ha aconseguit les seves quatre cartes. Però ara apareix un nou fenomen: *algunxs acaben amb més diners que altrxs!* El motiu d'aquest desequilibri és que els preus són subjectius i variables i, en conseqüència, arbitraris.

No es pot tenir tot. No tothom i pot sortir-hi guanyant. Pel que fa als diners, si algunxs hi guanyen n'hi ha d'altrxs que hi perden. Necessàriament, ja que la suma total és constant.

3.4. Tercera fase: mercat de compra-venda amb moneda oficial i préstec bancari

Es tornen a barrejar i repartir les cartes, i cada participant demana un préstec de 13 euros a la banca, que ha de retornar amb *interessos* al final de la ronda (2 euros d'interessos). La *garantia* del préstec són els recursos (cartes) que tinguis a la ma al final de la ronda. Per cada euro que no puguis retornar, la banca t'embargarà una carta.

Al final d'aquesta fase s'han donat situacions en que alguns jugadors no han acabat, perquè s'han negat a pagar els preus abusius imposats per lex sevxs companyxs de joc. Pel que fa als diners, si tenim N jugadors, la banca recupera els $N \times 13$ euros que ha prestat (encara que ara estiguin mal repartits). Però la banca encara exigeix $N \times 2$ diners d'interessos, *que no han existit mai!* En conseqüència, la banca embargarà, necessàriament, $N \times 2$ cartes a lxs jugadorxs més desafortunadxs.

Eventualment es dona el cas que unx participant aconsegueix beneficis i se'ls queda (suposem que acaba amb més de 17 euros). En aquest cas, la banca es veura obligada a embargar 2 cartes més a algunx altrx participant.

Qui deia que els bancs arriquen els seus diners?

3.5. Quarta fase: fira d'economia natural sense diners de cap mena (donar i rebre)

Es tornen a barrejar i repartir les cartes. Ara, lxs participants es demanen entre sí les cartes que els fan falta. Hi ha dos regles:

1. Demana la carta que necessites, *sense oferir res a canvi*.
2. Dona la carta que t'han demanat, *sense demanar res a canvi*.

La fira de demanar i donar és molt més eficaç que les altres. En uns minuts totxs tenen les seves quatre cartes, i sense cap mena de desigualtat.

Els llibres de texts no parlen d'aquesta sol·lució, ja que en economia natural, com que *no hi ha intercanvi*, no es requereix la doble coincidència de necessitats.

A les regles anteriors les anomenem les regles de *dona r i rebre* (*gib & nimm*, en alemany).

4. Discussió

Després de la simulació es fa un debat. S'anima a lxs participants a observar els resultats de cada fase, comparar-los i treure'n conclusions. Es posa èmfasi en el model d'economies naturals.

A continuació es presenten les reflexions de lxs autorxs.

4.1. Valor d'ús i valor de canvi

Una anàlisi que aclareix molt la comparació entre els models és la diferència entre *valor d'ús* i *valor de canvi*.

Quan lxs nenxs fan col·leccions de cromos, els cromos que falten a l'àlbum són les necessitats que té cadascúnx. Aconseguir un d'aquest cromos té valor d'ús. Els cromos repetits, en canvi, tenen valor de canvi. Lxs nenxs guarden els cromos "repes" com a mitjà per aconseguir els cromos "faltis".

Si canviessim les regles del joc, si la nova regla fos *quan algu et demana un cromos repe estàs obligadx a donar-li*, els àlbums es completarien amb un 100% d'eficàcia, en base als recursos disponibles. Seria com si entre totxs fessin una única col·lecció més gran (ajuntant àlbums i repes).

En els tres primers models, les cartes que lxs participants obtenen de lxs altres tenen valor d'ús. I qualsevol cosa que retornen a canvi (ja siguin carta, ecos o euros) té valor de canvi. En economia natural *com que no hi ha intercanvi, no hi ha valor de canvi*.

Diner és qualsevol cosa que obtenim en intercanvi directe pel que donem.

Diner és qualsevol cosa que donem en intercanvi directe pel que rebem.

L'intercanvi es un fluxe bidireccional de valor entre dos persones. En economia natural el camí de retorn prové del grup. L'eficàcia potencial de l'economia natural és del 100% dels recursos globals del grup, i les probabilitats són molt més grans que si limitem l'intercanvi a una sola persona.

4.2. Exemples i models d'economia natural (donar i rebre)

Les economies naturals es defineixen aquí *com qualsevol activitat que tingui com objectiu trobar els recursos per satisfer les necessitats autèntiques*, directament, sense intermediaris ni valors de canvi.

Hi ha molts exemples d'economia natural. El principal són els sers vius, que donen i prenen sense demanar ni oferir res a canvi (l'ocell que menja cireres, l'arbre que extreu mienrals de la terra, la cèl·lula que absorbeix glucosa a través de la seva membrana, etc.). La pròpia natura, com a tal, és un sistema complexe d'economia natural en equilibri dinàmic.

Les economies naturals *no* són una utopia. Només que són invisibles a l'ull del sistema de valors dominant. En el cas de les societats humanes, *estem rodejats de contextos que es basen*

en l'economia natural: tenim la família, les activitats de cura i atenció a lxs altres, lxs amiguxs, lxs veïnxs , les xarxes de suport mutu, el voluntariat, els agrupaments, les biblioteques, els horts comunitaris, les botigues i fires gratis, les cadenes de peticions, les cadenes de favors, els centres socials ocupats, les comunitats urbanes i neorurals, els poblats de formigues roges, les comunitats indígenes, i qualsevol altre sistema comunal o compartit.

Hi ha diferents models d'economia natural. Aquí s'ha presentat com una fira de demanar i donar. Però, enlloc de demanar d'unx a unx, cadascunx, per torn, podria dir en veu alta a tot el grup quina carta necessita, i qui tingués aquella carta li donaria. Això seria equivalent a una *llista de suport-mutu*, on tothom pot enviar un correu demanant el que necessita, i qui té ho té pot respondre per donar-li.

Un altre model seria una *cadena de peticions*. Una persona demanaria a una altra, aquesta a un altra, i així successivament fins arribar a la natura, que ho dona tot desinteressadament. Aquesta idea es pot utilitzar com a mecanisme per propagar l'economia natural, ja que no requereix un grup tancat.

Una altra alternativa seria que, al principi de la fira, cadascunx deixés els recursos que porta sobre una taula i que, a continuació, cadascunx agafés el que necessita, gratuïtament, sense comptabilitzar. És el que en diem una *fira gratis* (com un dinar on cadascú porta alguna cosa i tot es comparteix).

Finalment, una eco-vila amb botigues gratis, funcionaria de la manera següent: al matí cadascunx es dedicaria a collir productes de l'hort, o a pastar pa, o a cosir, etc. Al migdia totdon deixaria el pa produït al forn, la roba cosida a la botiga de vestir, la verdura a la verdularia, etc. I a la tarda totxs anirien, passejant de botiga en botiga, recollint gratuïtament el que els fes falta. I al vespre, música i foc de camp. Un poblat així es podria anomenar, per exemple, *el poblat de les Formigues Roges*.

En les economies naturals, les persones demanen i reben del grup. Les economies naturals, doncs, es basen en *compartir*.

4.3. Demanar vs oferir

Si li demanes a una persona què necessita, sovint et diu: "No sé, no necessito res". Però si li pares una taula al davant amb tot de productes atractius i li dius què vols, gairabé segur que triarà alguna cosa.

Quan has de demanar, has de connectar amb el teu interior per saber què necessites. Quan t'ofereixen coses, només has de triar. La darrera és l'estratègia bàsica de l'economia de mercat, basada en l'oferta i la inducció de necessitats.

4.4. Prejudicis morals i culturals que dificulten les economies naturals

Com hem vist, l'economia natural és de molt el model més rehexit, i es dona sovint en molts contextos de les nostres vides. Però des de la perspectiva de l'economia "monetarista" és invisible. No l'identifiquem com a tal, ni té el reconeixement que es mereix degut a una sèrie de prejudicis:

Prejudici 1. Tenim un prejudici moral molt fort de que si rebem alguna cosa d'algú hem de retornar alguna altra cosa a la mateixa persona. Altrament ens sentim en deute amb ella.

Prejudici 2: Com a conseqüència del prejudici anterior, som reticents a donar res a ningú sense que ens doni alguna cosa a canvi. Altrament, ens quedariem sense valor de canvi per a intercanvis futurs.

Prejudici 3: Existeix una creença molt forta de que l'intercanvi entre dos persones ha de ser *equitatiu*. El valor dels recursos que s'intercanvien, o el preu de la compra/venda, ha de ser equilibrat. Aquest prejudici és l'origen de la necessitat de quantificar, o posar preu a les coses.

Prejudici 4. Fins i tot en un sistema basat en compartir, hi ha una forta creença de que totdon hauria de rebre i donar més o menys igual. O, si més no, que cadascun en particular hauria de donar tant com rep. Això es podria anomenar la síndrome del *pànic al gandul* (pànic de que hi hagi algú que s'aprofiti de lxs altrxs, rebent més que donant).

Prejudici 5: Lxs activistes de la moneda social consideren que la gent no està preparada per a l'economia natural. La moneda social, diuen, és un pas de *transició* per crear confiança.

Prejudici 6. La gent ignora l'existència de les economies naturals, fins i tot malgrat el fet de que les tenen al seu voltant en la vida cotidiana, i creuen que la donació és una utopia.

Prejudici 7. Hi ha una falsa assumció molt forta de que l'intercanvi (el troc) és l'alternativa al diner.

4.5. Reflexions finals

La moneda oficial porta al creixement exponencial i a la destrucció de l'entorn i les persones. Per mitjà del benefici empresarial i el crèdit bancari, el diner és utilitzat per acumular riquesa en mans de molt pòquxs, a un ritme de creixement exponencial.

El mercat indueix “felicitat” fent marketing de productes sovint prescindibles, a un preu que lxs compradorxs consideren “just”. Però les empreses guanyen molts més del que els ha costat la producció. Les empreses s’aprofiten del perjudici 3 per tenir a cada client individual content, i obtenen beneficis desorbitats a base de bil·lions d’“intercanvis justos”. L’abús està en què ningú hauria de cobrar exageradament per sobre dels seus costos. Ningú hauria de rebre per sobre de les seves necessitats.

L’intercanvi amb diner ens força a quantificar el valor dels productes. Però el valor, insistim, *no* és quantificable. El valor és subjectiu i variable, i els preus són, en conseqüència, arbitraris. No importa en quina moneda.

Tal com hem vist, fins i tot amb moneda alternativa, es generen desequilibris. I els preus sovint repliquen els del mercat oficial. Si unx usuari de moneda alternativa arriba al límit del seu crèdit, es queda sense poder adquisitiu. I potser havia treballat igual que unx altrx, però havia facturat a un preu relativament més baix. Si no posessim límit al crèdit, aleshores la moneda alternativa seria justa, però segurament innecessària. La moneda social no evita que, a petita escala, hi hagi “ricquxs” i “pobres”, i no impedeix l’especulació.

La funció principal de la moneda social es basa en el perjudici 4, és a dir, limitar o “anotar” el que compra i ven cadascunx, per assegurar-se de que el donar i rebre individual i grupal són equilibrats. No fos cas que algú rebi més del que dona! I així es reforça el perjudici de que sempre cal donar o rebre alguna cosa a canvi (en aquest cas, ecos). Des d’un punt de vista d’actitut, doncs, *la moneda social i les economies naturals es mouen en direccions oposades*. És per això que creiem que la moneda social, que en molts sentits és una bona alternativa a la moneda oficial, no condueix necessàriament cap a l’economia natural. Les relacions de compra/venda en ecos no impliquen la generació de confiança.

Quan parles amb la gent dels estralls provocats pel diner, sovint et contesten: “Aleshores, què hem de fer? Retornar a l’intercanvi?” Aquesta creença tan habitual és absurda ja que l’intercanvi (el troc) no ha estat mai usat extensivament, simplement perquè, com hem vist, no funciona. Tan en el joc de simulació amb cartes com en una fira d’intercanvi real, és interessant observar el compartament de la gent quan es comencen a acabar les opcions d’intercanvi. Si ofereixen alguna cosa però no troben res a canvi, es donen 3 actiuts principals:

- a) Algunes persones s’emporten coses que realment no necessiten. Aquest és l’origen del consumisme.
- b) Unes altres persones proven de fer intercanvis triangulars (especulatiu o no), prenent valor de canvi enlloc de valor d’ús (és a dir, agafen coses que no necessiten per tal d’intercanviar-les amb una tercera persona). Aquest és l’origen del diner.
- c) Finalment, unes

altres persones regalen el que han donat, sense prendre res a canvi. Aquesta és l'actiu de l'economia natural. En el context d'una fira natural, però, els que donen desinteressadament es queden sense recursos quan les altres persones els demanen alguna cosa a canvi.

En les economies naturals no cal intercanviar, o acumular valor de canvi. El que dones ara ho pots demanar més endavant al grup. Només té sentit l'acumulació grupal de valor d'ús.

En les economies naturals, el gandú és inofensiu i hi ha moltes maneres d'afrontar-lo, però, en definitiva, ningú està obligat a donar-li res, si no vol. Segurament, però, la millor manera de tractar-los, es demanar-los què poden oferir. Oferir-los l'oportunitat de contribuir amb el que puguin.

En les economies naturals tot don rep segons les seves necessitats.

En les economies naturals tot don dona segons les seves capacitats.

L'economia natural no és un model del passat ni del futur, ni tan sols és una utopia. L'economia natural és un model que vivim dia a dia, només que no l'identifiquem com a tal. Quantes vegades al dia fem o rebem accions desinteressades? Això es el que l'economia monetaria imperant vol evitar, per fer-nos dependents de comprar i vendre.

En economia natural no es passen comptes, i es poden trobar molts exemples en que, en termes crematístics, les relacions són desequilibrades. L'exemple més clar és la de lxs marxs amb els infants. En aquest cas, la motivació i la recompensa és l'amor.

Demanar i donar vas més enllà dels intercanvis materialistes. Demanar genera confiança, i donar genera satisfacció. En conjunt, donar i rebre crea vincles dins del grup.

5. CONCLUSIONS

En aquest treball hem fet una comparació entre els models basats en l'intercanvi (troc, moneda social i moneda oficial) i el model de donar i rebre (economia natural), i hem mostrat els avantatges del darrer.

L'objectiu de l'activitat econòmica és trobar recursos per satisfer les necessitats autèntiques, i l'economia natural és el sistema més eficaç d'aconseguir-ho, en base als recursos del grup, ja que no posa condicions ni utilitza intermediaris. L'economia natural és comunal i equitativa, ja que cadascunxú demana el que necessita i dona el que pot. Demanar ens posa en contacte amb les nostres necessitats autèntiques i determina allò que cal produir.

L'economia natural es dona en el nostre dia a dia, però no la identifiquem com a tal degut al sistema monetarista imperant, que reforça i explota una sèrie de prejudicis basats en la

noció d'intercanvi. L'intercanvi és un model que *no* funciona, i les economies amb diners generen *desequilibris*, fins i tot amb moneda social. El diner oficial basat en el préstec és absolutament abusiu i provoca actituds competitives i agressives.

El que cal fer ara, doncs, és fer retrocedir la frontera del diner i el consumisme, fent créixer els espais íntims on el donar i rebre es dona de forma natural.

Abans de córrer a la botiga, pensa primer si allò que necessites ho pots demanar a algú!

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA:

- "Data distribution in computer networks". Mihail P. Stromnohov. Publicat a *New trends in Computing*. 1959. Fa una revisió dels algorismes en xarxes de computadors que encaminen dades (recursos) cap als seus destinataris (necessitats). Mostra que el model més eficaç és que cada node informi a tots els demés de les dades que necessita, i que els altres nodes li enviïn. No disponible a internet.
- Els primers 15 minuts de la pel·lícula *Planeta Libre (La Belle Verte)* mostren el funcionament d'una comunitat utòpica d'economia natural www.youtube.com/watch?v=BnLUfiPQMeE. La resta de la pel·lícula també és molt divertida.
- Manfred Max Neef, *Desarrollo a escala humana, II parte*. De lectura obligada. Descriu molt bé la relació entre necessitats, satisfactors i bens de consum, des d'un punt de vista que trenca amb el prejudici economicista de que les necessitats són infinites i els recursos limitats. A http://www.max-neef.cl/descargas/Max_Neef-Desarrollo_a_escal_a_humana.pdf